

**ECOLOGISCH WERKPROTOCOL VERLEGGEN
RIOOLPERS- EN GASLEIDINGEN
SIMONSDIJKJE EN GORSDIJK IN DE
HOEKSCHE WAARD**

WATERSCHAP HOLLANDSE DELTA

25 augustus 2014
077973136:B - Definitief
C05056.000002.0200

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Doel.....	3
1.3	Ingreep	3
2	Ecologisch werkprotocol Simonsdijkje	4
3	Ecologisch werkprotocol Gorsdijk	7

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING

Het waterschap Hollandse Delta (verder Hollandse Delta) is voornemens om een drietal dijkvakken in de Hoeksche Waard Noord te versterken. Hiervoor is reeds in het kader van de Flora en -faunawet een ontheffing voor verleend.

Het voorliggende ecologisch werkprotocol betreft het verleggen van leidingen bij de het dijkvak Gorsdijk en het dijkvak Simonsdijkje in 's-Gravendeel. Ten behoeve hiervan is in 2014 een quikscan Flora- en faunawet uitgevoerd waarin de effecten op beschermde soorten (en beschermd EHS-gebied) in kaart zijn gebracht¹. Daarnaast is in het kader van een ontheffingsaanvraag voor de Gorsdijk een activiteitenplan opgesteld². Voor beschermde soorten zijn mitigerende maatregelen nodig om overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet te voorkomen.

1.2 DOEL

Het ecologisch werkprotocol beschrijft op welke wijze het verleggen van de leidingen uitgevoerd kunnen worden zodat schade aan onder de Flora- en faunawet beschermde soorten wordt voorkomen. Overtreding van de verbodsbepalingen wordt hierdoor voorkomen. Dit werkprotocol dient gedurende de werkzaamheden altijd op locatie aanwezig te zijn.

1.3 INGREEP

Langs het Simonsdijkje en de Gorsdijk in de Hoeksche Waard zullen nieuwe rioolpers- en gasleidingen middels open ontgraving en gestuurde boring worden aangelegd en worden de oude leidingen middels open ontgraving verwijderd. De nieuwe leidingen volgen een nieuw aan te leggen tracé.

¹ Vogelaar, E.D. (2014) Quikscan Flora- en faunawet Rioolpers- en gasleidingen nabij simonsdijkje en gorsdijk in de Hoeksche Waard. ARCADIS, Hoofddorp

² Vogelaar, E.D. (2014) Activiteitenplan ten behoeve van aanvulling ontheffing Flora- en faunawet (FF/75C/2013/0066) dijkversterking Hoeksche Waard Noord aanvulling: verleggen rioolpersleiding Gorsdijk. ARCADIS, Hoofddorp

2

Ecologisch werkprotocol Simonsdijkje

Voorkomende beschermd soorten	Maatregelen
Algemene dier- soorten zoals muizen, egel en gewone pad	De omgeving vormt leefgebied (vaste rust- en verblijfplaatsen, foerageergebied) voor algemeen beschermde diersoorten (tabel 1), zoals hiernaast genoemd. Voor deze soorten geldt een algemene vrijstelling, maar de algemene zorgplicht is wel van toepassing. Deze schrijft voor dat nadelige gevolgen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen.
	▪ Breng op een aantal plaatsen smalle uittredeplaatsen (met een talud van ongeveer 1:3) aan ter plaatse van de sleuven waar de leidingen worden verwijderd of aangelegd, zodat dieren die in de sleuf terecht komen ook snel de sleuf weer kunnen verlaten. Of breng een raster rondom de sleuf aan die voorkomt dat dieren in de sleuf terecht komen. ▪ Indien tijdens de werkzaamheden kleine zoogdieren en/of amfibieën in de werkstrook aanwezig zijn, worden deze verplaatst naar geschikt leefgebied in de directe omgeving. ▪ Voorafgaand aan de werkzaamheden worden aanwezige vissen en amfibieën buiten het voortplantingsseizoen (welke loopt van maart t/m augustus) verjaagd en/of bij afdamming weggevangen (zie maatregelen beschermde vissen). Ten behoeve van de plaatsing van de boorinstallatie en de graafwerkzaamheden voor de sleuf worden rijplaten gebruikt om de omliggende bodem zo min mogelijk te beschadigen. ▪ Om herstel van de grasvegetatie na de aanleg van de gasleiding te bespoedigen, wordt de uitgegraven grond zodanig teruggeplaatst dat het bodemreliëf gelijk is aan de situatie die voorafgaand aan de werkzaamheden aanwezig was. ▪ Voor de aanleg van de damwandkuip beperkt men zich zoveel mogelijk tot het verwijderen van het aanwezige braamstruweel (dit behoort niet tot het natuurbeheertype N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos).
Vaatplanten: spindotterbloem	Langs de oever ter hoogte van het Zuiddiep is de spindotterbloem aangetroffen. Meerdere exemplaren zijn aanwezig langs de oever op plaatsen die geregeld onder water staan. De soort is licht beschermd (tabel 2).
	▪ In de groei-/bloeiperiode (maart/april) controleert een ter zake deskundige of groeiplaatsen van de spindotterbloem aanwezig zijn. ▪ Dit gebeurt voorafgaand aan de werkzaamheden voor de aanleg van de damwandkuip nabij het Rioolgemaal. ▪ Bij aanwezigheid worden de planten na de zaadzetting door een ter zake deskundige met een ruime hoeveelheid grond uitgestoken en verplaatst naar geschikt biotoop in de directe omgeving waar niet wordt gewerkt.

	De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van beschermde planten.
Broedvogels	Ten noorden van het Simonsdijkje, ter hoogte van het Zuiddiep, bevinden zich struiken en bomen. De rustige ligging maakt dat dit opgaand groen in het broedseizoen voor algemene vogelsoorten zoals de merel, pimpel- en koolmees en ekster zeer geschikt is. Daarnaast is de ruige zone langs de watergang die parallel loopt aan het Simonsdijkje geschikt als broedbiotoop voor verschillende (water)vogels. Alle broedvogels zijn zwaar beschermd onder de Flora- en faunawet.
	De volgende maatregelen worden zoveel mogelijk uitgevoerd om het gebied ongeschikt te maken voor broedvogels en daarmee overtreding verstoring van broedvogels zoveel mogelijk te voorkomen: - Voer werkzaamheden nabij de Gorsdijk waar mogelijk buiten het broedseizoen uit. - De oevers van de watergang worden voorafgaand aan het broedseizoen kort afgemaaid en kort gehouden, zodat deze ongeschikt raakt voor (water)vogels om te broeden. - De (voorbereidende) werkzaamheden beginnen voor aanvang van het broedseizoen, dus voor 1 maart. - In de weilanden worden voor het broedseizoen vlaggetjes geplaatst om broed te voorkomen. - De begroeiing op de dijk wordt kort gehouden. - De kap van bomen/boschages vindt buiten het broedseizoen³ plaats.
Vissen	De watergang langs het Simonsdijkje vormt leefgebied van de kleine modderkruiper (en mogelijk de bittervoorn). De kleine modderkruiper is licht beschermd (tabel 2) en de bittervoorn is zwaar beschermd (tabel 3). Daarnaast bevinden zich mogelijk rivierdonderpadden op de locatie van de geplande damwandkuip nabij het Riologemaal. Deze soort is licht beschermd (tabel 2).
	- Voer werkzaamheden (dempingswerkzaamheden en de plaatsing van de damwandkuip) uit in periode september tot en met februari, dat wil zeggen buiten de kwetsbare periode van de voortplanting van vissoorten. Echter, de voortplantingsperiode kan zowel korter als langer duren en is afhankelijk van klimatologische en meteorologische omstandigheden. Een deskundige op het gebied van beschermde vissoorten moet de exacte periode van voortplanting aangeven. - De werkzaamheden kunnen alleen plaatsvinden bij een luchttemperatuur van boven het vriespunt en er mag geen ijs aanwezig zijn in de watergang. De watertemperatuur moet beneden de 25 graden Celsius zijn. - Voorafgaand aan de werkzaamheden wordt door een deskundige gecontroleerd of de rivierdonderpad op de locatie van de geplande damwandkuip mogelijk aanwezig is. Zo ja, dan moet de soort door een ter zake deskundige worden wegvangen. Dit wegvangen kan alleen plaatsvinden onder de bovenstaande voorwaarde. - Het uittrekken van leidingen op twee punten in de watergangen nabij het Simonsdijkje en het Lorregat gebeurt langzaam en zorgvuldig (geen zijwaartse verschuiving) zodat vissen de mogelijkheid hebben om te vluchten. - De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van beschermde vissoorten.

³ Voor een begrip als 'broedseizoen' is geen standaardperiode te hanteren. Afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 juli is dus slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.

Onvoorziene omstandigheden													
	Wanneer tijdens de werkzaamheden toch onverhoopt beschermde soorten worden aangetroffen, dan worden de werkzaamheden ter plaatse stilgelegd. Er wordt onmiddellijk telefonisch contact opgenomen met een ecologisch ter zake kundige. Ter plaatse wordt bepaald of en op welke wijze de werkzaamheden kunnen worden hervat.												
Ecologische begeleiding door ecologisch ter zake deskundige	Indien bovenstaande maatregelen worden gehanteerd, wordt schade op beschermde soorten voorkomen. Tijdens de werkzaamheden is een deskundige ⁴ altijd telefonisch bereikbaar, zodat in het geval van onvoorziene situaties direct om advies kan worden gevraagd. De contactgegevens van de deskundige staan hieronder vermeld: Naam: Telefoonnummer: E-mail:												
Periode													
	■ niet werken ■ bij voorkeur niet werken, alleen na uitvoering van maatregelen (zie maatregelen) ■ voorkeursperiode												
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	
Spindotterbloem	Jaar 1: In medio mei worden de planten verplaatst.												
	Jaar 2												
Broedvogels													
Vissen													

⁴ Onder een deskundige wordt verstaan: 'Een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie'. De ervaring en kennis is opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de monitoring en/of - bescherming.

3

Ecologisch werkprotocol Gorsdijk

Voorkomende beschermde soorten	Maatregelen
Algemene diersoorten zoals muizen, egel en gewone pad	De omgeving vormt leefgebied (vaste rust- en verblijfplaatsen, foerageergebied) voor algemeen beschermde diersoorten (tabel 1), zoals hiernaast genoemd. Voor deze soorten geldt een algemene vrijstelling, maar de algemene zorgplicht is wel van toepassing. Deze schrijft voor dat nadelige gevolgen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. ▪ Breng op een aantal plaatsen smalle uittredeplaatsen (met een talud van ongeveer 1:3) aan ter plaatse van de sleuven waar de leidingen worden verwijderd of aangelegd, zodat dieren die in de sleuf terecht komen ook snel de sleuf weer kunnen verlaten. Of breng een raster rondom de sleuf aan die voorkomt dat dieren in de sleuf terecht komen. ▪ Indien tijdens de werkzaamheden kleine zoogdieren en/of amfibieën in de werkstrook aanwezig zijn, worden deze verplaatst naar geschikt leefgebied in de directe omgeving. ▪ Voorafgaand aan de werkzaamheden worden aanwezige vissen en amfibieën buiten het voortplantingsseizoen (welke loopt van maart tot en met augustus) verjaagd en/of bij afdamming weggevangen (zie maatregelen beschermde vissen). ▪ Ten behoeve van de (graaf-)werkzaamheden voor de sleuven en de geplande uitlegstrook worden rijplaten gebruikt om de bodem zo min mogelijk te beschadigen. ▪ Om verlies van bos tegen te gaan moet de aanleglocatie zodanig worden gekozen dat zo min mogelijk bomen geveld hoeven te worden. ▪ De uitgegraven grond wordt zodanig teruggeplaatst dat het bodemreliëf gelijk is aan de situatie die voorafgaand aan de werkzaamheden aanwezig was.
Broedvogels	In het binnen- en buitendijkse weidegebied langs de Gorsdijk is broedgebied van verschillende weidevogels. Daarnaast zijn de ruige begroeiingen en de oeverszones in het binnendijkse gebied nabij de Gorsdijk mogelijk geschikt voor allerlei water-, riet- en bosvogels. Alle broedvogels zijn zwaar beschermd onder de Flora- en faunawet. De volgende maatregelen worden zoveel mogelijk uitgevoerd om het gebied ongeschikt te maken voor broedvogels en daarmee overtreding verstoring van broedvogels zoveel mogelijk te voorkomen: ▪ Voer werkzaamheden nabij de Gorsdijk waar mogelijk buiten het broedseizoen uit. ▪ De oevers van de watergang worden voorafgaand aan het broedseizoen kort afgemaaid en kort gehouden, zodat deze ongeschikt raakt voor (water)vogels om te broeden. ▪ De (voorbereidende) werkzaamheden beginnen voor aanvang van het broedseizoen, dus voor 1 maart. ▪ In de weilanden worden voor het broedseizoen vlaggetjes geplaatst om broed te voorkomen.

	- De begroeiing op de dijk wordt kort gehouden. - De kap van bomen/boschages vindt buiten het broedseizoen⁵ plaats.
Vissen	De watergang langs de Gorsdijk vormt leefgebied van de bittervoorn en hoogstwaarschijnlijk de kleine modderkruiper. De kleine modderkruiper is licht beschermd (tabel 2) en de bittervoorn is zwaar beschermd (tabel 3).
	- Voer dempingswerkzaamheden langs de Gorsdijk uit in periode september tot en met februari, dat wil zeggen buiten de kwetsbare periode van de voortplanting van vissoorten. Echter, de voortplantingsperiode kan zowel korter als langer duren en is afhankelijk van klimatologische en meteorologische omstandigheden. Een deskundige op het gebied van beschermde vissoorten moet de exacte periode van voortplanting aangeven. De werkzaamheden dienen uitgevoerd te worden onder de volgende omstandigheden: - De luchttemperatuur moet boven het vriespunt liggen en er mag geen ijs aanwezig zijn in de watergang. De watertemperatuur moet beneden de 25 graden Celsius zijn. - Voorafgaand aan het dempen worden de aanwezige kleine modderkruipers, bittervoorns en zoetwatermossels weggevangen door het nemen van de volgende maatregelen: - De waterdiepte wordt tot 30 à 40 centimeter verlaagd. - De aanwezige kleine modderkruipers, bittervoorns en zoetwatermossels worden afgevangen. - De afgevangen exemplaren moeten zo snel mogelijk in watergangen in de directe omgeving met geschikt leefgebied geplaatst worden. - De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van beschermde vissoorten.
Onvoorziene omstandigheden	
	Wanneer tijdens de werkzaamheden toch onverhoopt beschermde soorten worden aangetroffen, dan worden de werkzaamheden ter plaatse stilgelegd. Er wordt onmiddellijk telefonisch contact opgenomen met een ecologisch ter zake kundige. Ter plaatse wordt bepaald of en op welke wijze de werkzaamheden kunnen worden hervat.
Ecologische begeleiding door	Indien bovenstaande maatregelen worden gehanteerd, wordt schade op beschermde soorten voorkomen. Tijdens de werkzaamheden is een deskundige ⁶ altijd telefonisch bereikbaar, zodat

⁵ Voor een begrip als 'broedseizoen' is geen standaardperiode te hanteren. Afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 juli is dus slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.

⁶ Onder een deskundige wordt verstaan: 'Een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie'. De ervaring en kennis is opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of

ecologisch ter zake kundige	in het geval van onvoorziene situaties direct om advies kan worden gevraagd. De contactgegevens van de deskundige staan hieronder vermeld: Naam: Telefoonnummer: E-mail:											
Periode												
	■ niet werken ■ bij voorkeur niet werken, alleen na uitvoering van maatregelen (zie maatregelen) ■ voorkeursperiode											
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Broedvogels												
Vissen												

- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de monitoring en/of - bescherming.

Colofon

ECOLOGISCH WERKPROTOCOL VERLEGGEN RIOOLPERS- EN GASLEIDINGEN SIMONSDIJKJE EN GORSDIJK IN DE HOEKSCHEN WAARD

OPDRACHTGEVER:

Waterschap Hollandse Delta

STATUS:

Definitief

AUTEUR:

E.D. Vogelaar MSc

GECONTROLEERD DOOR:

P.J.M.C. de Ridder

VRIJGEGEVEN DOOR:

E. Beishuizen

25 augustus 2014

077973136:B

ARCADIS NEDERLAND BV

Polarisavenue 15

Postbus 410

2130 AK Hoofddorp

Tel 023 5668 411

Fax 023 5611 575

www.arcadis.nl

Handelsregister 09036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit dit document worden veeleenvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale reproductie of anderszins.